PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

MAKTAB O'QUVCHILARIDA AXBOROT BILAN ISHLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

Kilichov Akobir Kodirovich
Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti
mustaqil tadqiqotchisi
e-mail: akobirkilichov05@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.22862335

Annotatsiya

Zamonaviy dunyoda ma'lumot bilan samarali ishlash qobiliyati turli sohalarda muvaffaqiyatga erishish uchun zaruriy qobiliyatga aylanib ulgurgan. Ma'lumotlar hajmi va murakkabligi o'sishda davom etar ekan, maktab o'quvchilari uchun axborotni qayta ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish juda muhimdir. Ushbu maqolada axborot savodxonligining ahamiyati, axborot bilan ishlash kompetentsiyasining asosiy komponentlari va maktab o'quvchilarida ushbu ko'nikmalarni rivojlantirish strategiyalari keltiriladi.

Kalit so'z: kompetentsiya, axborot savodxonligi, axborotni baholash, integratsiya, tanqidiy fikrlash.

Axborot savodxonligining ahamiyati

Axborot savodxonligi - bu ma'lumot kerak bo'lganda aniqlash qobiliyati va ko'rsatilgan ma'lumotlarni topish, baholash va undan samarali foydalanish qobiliyatini anglatadi. Jamiyat raqamli texnologiyalar va internetga tobora ko'proq qaram bo'lib borar ekan, axborot savodxonligiga bo'lgan ehtiyoj keskin ortadi. Axborotni qayta ishlash bo'yicha kuchli ko'nikmalarga ega bo'lgan maktab o'quvchilari oliy ta'limda, ishchi jarayonida va shaxsiy hayotlarida ongli ravishta qarorlar qabul qilishga tayyor bo’lishadi.

Axborot bilan ishlash kompetensiyasining asosiy komponentlari

Axborot bilan ishlash kompetensiyasini bir necha asosiy komponentlarga ajratish mumkin, jumladan:

1. Axborotdan xabardorlik: ma'lumotga bo'lgan ehtiyojni bilib olish va muayyan muammo yoki savolni hal qilish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarning turi va hajmini aniqlash.
2. Axborot qidirish: kitoblar, ma'lumotlar bazalari va veb-saytlar kabi turli manbalardan tegishli ma'lumotlarni topish va ularga kirish.
3. Axborotni baholash: ma'lumotlarning ishonchliligi, to'g'riligi va dolzarbligini baholash va muayyan muammo yoki savolni hal qilishda uning potentsial qiymatini aniqlash.
4. Axborotni tashkil etish: ma'lumotlarni tushunish va tahlil qilishda yordam beradigan izchil va mazmunli tuzilmani yaratish uchun ma'lumotlarni saralash va turkumlash.
5. Axborot sintezi: yangi tushunchalarni va bilimlarni yaratish hamda muammolarni hal qilish uchun turli xil ma'lumotlar qismlarini birlashtirish va jamlash.

6. Axborotni amalda qo'llash: asoslangan qarorlar qabul qilish, vazifalarni bajarish yoki innovatsion yechimlarni ishlab chiqish uchun sintezlangan ma'lumotlardan samarali foydalanish.

7. Axborot kommunikatsiyasi: Olingan bilim va tushunchalarni tegishli format va kanallardan foydalangan holda aniq va ravshan tarzda boshqalar bilan bo‘lishish.

Maktab o'quvchilarida axborot kompetentsiyasini rivojlantirish strategiyalari

O'qituvchilar va ota-onalar maktab o'quvchilariga axborotni qayta ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam berish uchun turli strategiyalarni amalga oshirishlari mumkin. Ushbu strategiyalarning ba'zilari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Axborot savodxonligini o‘quv dasturiga integratsiyalash: Mavjud o‘quv dasturiga axborot savodxonligi komponentlarini kiritish o‘quvchilarga ushbu ko‘nikmalarni kontekstda rivojlantirishga yordam beradi. Bu o'quvchilardan ma'lumotni topish, baholash va sintez qilishni talab qiladigan tadqiqot loyihalari, guruh vazifalari va muammolarni hal qilish bo'yicha topshiriqlarni o'z ichiga olishi mumkin.

2. Tanqidiy fikrlash ko‘nikmalari: o‘quvchilarni duch keladigan ma’lumotlar haqida tanqidiy fikrlashga undash, ularning ishonchliligi, dolzarbligi va potentsial noto‘g‘riligini baholash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi bahslar, munozaralar va amaliy tadqiqotlar kabi tadbirlar bu borada qimmatli bo‘lishi mumkin.

3. Raqamli jamiyatni targ'ib qilish: o'quvchilarga raqamli dunyoda xavfsiz va mas'uliyat bilan harakat qilish vositalari bilan ta'minlash ularning axborot kompetentsiyasiga hissa qo'shishi mumkin. Bunga soxta yangiliklarni tan olish, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va internetda axloqiy munosabatda bo'lish bo'yicha darslar kirishi mumkin.

4. Kutubxonachilar va boshqa axborot mutaxassislari bilan hamkorlik qilish: O‘qituvchilar axborot savodxonligi ko‘nikmalarini rivojlantirishni qo‘llab-quvvatlovchi moslashtirilgan resurslar va tadbirlarni ishlab chiqish uchun kutubxonachilar yoki axborot mutaxassislari bilan ishlashi mumkin. Bu hamkorlik o‘qituvchilarga eng so‘nggi ilg‘or tajribalar va resurslardan xabardor bo‘lishda ham yordam berishi mumkin.

5. Turli axborot manbalaridan foydalanish imkoniyatini ta’minlash: O‘quvchilarning keng doiradagi axborot manbalaridan foydalanish imkoniyatini ta’minlash ularda har xil turdagi ma’lumotlarni joylashtirish, baholash va sintez qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu onlayn ma'lumotlar bazalariga, multimedia resurslariga va turli bosma materiallarga kirishni o'z ichiga oladi.

Xulosa

Maktab o'quvchilari oliy ta'lim, ish va tobora ko'proq ma'lumotlarga asoslangan jamiyat muammolariga tayyorlanayotganlarida, axborot bilan ishlashda kompetentsiyani rivojlantirish juda muhimdir. Axborot savodxonligini o‘quv dasturiga kiritish, tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini o‘rgatish, raqamli jamiyatni targ‘ib qilish va turli axborot manbalaridan foydalanishni ta’minlash orqali o‘qituvchilar va ota-onalar o‘quvchilarga axborotni samarali va mas’uliyat bilan boshqarish uchun zarur ko‘nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ван Л. и Вебер М. (2019). Развитие информационной грамотности у старшеклассников: систематический обзор. Информационные науки и науки об обучении, 120 (5/6).
2. Лимберг Л. и Сундин О. (2016). Информационная грамотность и не только: содействие обучению через взаимодействие с артефактами и практиками. The Journal of Documentation, 72 (1), 6-25.
3. Lupton, M. (2014). Digital literacy and digital literacies: Policy, pedagogy and research considerations for education. Nordic Journal of Digital Literacy, 9(1), 12-24.
4. Association of College and Research Libraries. (2016). Framework for Information Literacy for Higher Education. Retrieved from http://www.ala.org/acrl/standards/ilframework
5. Wong, L. H. (2013). A framework for information literacy in higher education. Journal of Librarianship and Information Science, 45(3).
6. Черных Н.П. Формирование ключевых компетенций по предмету «Информационные технологии».[Электронный ресурс] URL: http://vio. uchim.info/Vio_38/cd_site/articles/art_3_5.htm